

დედაკაცი ჩრდილოეთ ამერიკის შტატებში

(1906 წ.)

ქალთა მოძრაობის დასაწყისი ჩრდილოეთ ამერიკაში იყო იქაური რევოლუცია, - განმათავისუფლებელი ომი ინგლისთან. იმ დროს დედაკაცი და მამაკაცი შეერთდნენ, ერთ არსებად გადაიქცნენ და მხოლოდ იმაზედა ფიქრობდნენ, რომ ამერიკა ინგლისელებისაგან გაენთავისუფლებინათ და თავიანთ ქვეყანაში თავისუფლება დაემყარებიათ. მამაკაცი იარაღით ხელში იბრძოდა, დედაკაცი კი თოფის პატრონებს ამზადებდა, ოჯახსაც უვლიდა და ამასთანავე არავითარ ხიფათს არ ერიდებოდა, ოღონდ თავისი სამშობლო დამოუკიდებელი და თავისუფალი გაეხადა.

ომი გათავდა, ამერიკამ გაიმარჯვა, თავისუფლება მოიპოვა, ახალ წესწყობილების დამყარებასა და რესპუბლიკის მოწყობას შეუდგა. ეს დრო სწორედ მოხერხებული დრო იყო, რომ დედაკაცს ესარგებლნა ხალხის აღტაცებით და თავისი კუთვნილი უფლებანი მოეთხოვა, მაგრამ მან ხელიდან გაუშვა ეს შემთხვევა და ყველაფრის გაკეთება მამაკაცს მიანდო, რომელმაც ჩვეულებრივად დედაკაცი დაივიწყა და საზოგადოებრივ ცხოვრების გარეშე დასტოვა. ამან თითქმის არავითარი პროტესტი არ გამოიწვია. მხოლოდ აქა-იქ გაისმა უკმაყოფილება, რომელიც შემდგომში ცხარე პროტესტად გადაიქცა. 1784 წელს ახალ რესპუბლიკის პრეზიდენტმა ადამსმა კონგრესის დროს შემდეგი წერილი მიიღო თავის ცოლისაგან: „ჩვენ გვინდა, რომ თქვენ, მამაკაცებმა, თქვენს წინაპრებზე მეტი დიდსულოვანება გამოიჩინოთ. ნუ აძლევთ მამაკაცებს განუსაზღვრელ უფლებებს, თორემ ყველა მამაკაცი ჯალათად გადაიქცევაო“. პრეზიდენტის ცოლს მიემხრნენ განთქმული მოღვაწე ქალები ოტის ვარენი და ცნობილ გენერალ ლის და, რომელთაც ბევრი იმუშავეს ქალთა ემანსიპაციის სასარგებლოდ. მაგრამ აგიტაციის დაწყებამდის საჭირო იყო საზოგადოებრივ აზრის გაღვივება და ქალთა საკითხის გარკვევა. ბრძოლის ველზე გამოვიდნენ ნასწავლი და დახელოვნებული ქალები - ფრანცისკა რაიტი, ერნესტინა როზე, სარა და ანჟელიკა გრიმკე და ბევრი სხვა. ემანსიპატორებს დიდ დახმარებას უწევდნენ ლიბერალები და ყველა პროგრესისტები, რომელთაც ქალებთან აერთებდა უმახლობელესი მიზანი - მონების განთავისუფლება. პრესამაც ხმა ამოიღო და ჟურნალ-გაზეთების დიდი უმეტესობა ქალებს მიემხრო. აგიტაცია გაჩაღდა. ქალთა ემანსიპაციის მომხრენი ყოველ შემთხვევით სარგებლობდნენ და საზოგადოებას არ ასვენებდნენ: წერილებს ბეჭდავდნენ, აგიტაციას ეწეოდნენ, რეფერატებსა და ლექციებს კითხულობდნენ.

ამავე დროს ერთ ფაბრიკაზე მომუშავე და მოსამსახურე ქალებმა საკუთარ გაზეთის დაარსება განიზრახეს და ეს აზრი განახორციელეს კიდევ. გაზეთის რედაქტორიც დედაკაცი იყო, თანამშრომელნიც, მოსამსახურენიც და ამწყობნიც. გაზეთმა მალე ისეთი დიდი გასავალი და გავლენა მოიპოვა, რომ მთელ ამერიკის ქალაქებში და მიყრუებულ სოფლებშიაც კი შეხვდებოდა ადამიანი იმის ნომრებს. ამ გაზეთის მიერ მოტანილი სარგებლობა დაუფასებელია. მან აუარებელი დედაკაცი შეაჩვია აზროვნებას, აღზარდა იგი პოლიტიკურად და თავის უფლებებისთვის მებრძოლ ქალების რაზმი გასწვრთნა.

1833 წელს დედაკაცები მონობის მოწინააღმდეგე საზოგადოებებში ჩაეწერნენ და მონობის საწინააღმდეგოდ საჯაროდ გამოვიდნენ აგიტაციით. ამან დიდი დახმარება გაუწია დედაკაცთა მოძრაობას: აუარებელი მომხრე გაუჩინა, მათი სახელი მთელ ქვეყანას მოსდო და მრავალი თანამგრძნობი მოუპოვა. 1840 წელს ლონდონში შესდგა საერთაშორისო კონგრესი მონობის მოწინააღმდეგეთა. კონგრესზე ამერიკელებიც იყვნენ. მოწვეულ დელეგატთა შორის ამერიკიდან რამდენიმე დედაკაციც იყო. მაგრამ დელეგატ ქალებს დიდი შეურაცხყოფა მოელოდა ლონდონში: კონგრესმა გამოცხადა, რომ რადგან ამერიკელი ქალები პოლიტიკურ უფლებებს მოკლებული არიან, ამიტომ მათ დელეგატობა არ შეუძლიან და დარბაზიდან ქანდარაზე უნდა ავიდნენო.

ამერიკელ დეპუტატებს შორის ორი დედაკაცი დეპუტატი იყო: ლუკრეცია მოტი და ელისაბედ სვენტონი, რომელნიც ბუნებას საოცარი მჭევრმეტყველებითა და ფხიზელ გონებით დაეჯილდოვებინა. მათ თავის თავზე გამოსცადეს დედაკაცის მონობა, შეურაცხყოფა და გადასწყვიტეს ამერიკაში მეორე საქალებო კონვენციის დაარსება. ეს საქმეც მალე მოეწყო. კონვენციამ საზოგადოებისა და პრესის დიდი ყურადღება დაიმსახურა და აუარებელი წევრი გაიჩინა. ამ საქმეში თავი ისახელა უბრალო სოფელელმა ქალმა, ვინმე ლიუსი სტაუნმა, რომელმაც დიდი გაჭირვება გამოიარა, საკუთარ შრომითა და მეცადინეობით საქალებო უნივერსიტეტი გაათავა და მთელი თავისი ძალ-ღონე და სიცოცხლე ქალთა ემანსიპაციას მონადოდა. 1848 წელს ორჯერ მოწვეულ იქნა საქალებო კონვენცია. მეორე კრებაზე შეიმუშავეს და გამოაცხადეს დეკლარაცია ქალთა უფლებებისა. ამ დეკლარაციაში ქალები თხოულობენ მამაკაცთა და დედაკაცთა თანასწორობას, საუნივერსიტეტო განათლების უფლებას, საარჩევნო უფლებას, თანასწორ უფლებას ქორწინებაში, პირად თავისუფლებას და სხ. ბრძოლა თანდათან გამწვავდა. საქალებო კონვენციები და მათი განყოფილებანი მთელ ამერიკას მოედო, მათი მომხრე პრესა გაიზარდა. კონვენციებს ამერიკის ყველა დიდ ქალაქში საკუთარი გაზეთები ჰქონდათ და მათ მიტინგებსა და ლექციებს ხომ ათასობით ესწრობოდა ხალხი.

ქალთა მოძრაობის მომხრეთა უმეტესობა დიდის თანაგრძნობით ეკიდებოდა მონების განთავისუფლების საქმეს. იმ დროს პროგრესისტების ყურადღება მხოლოდ მონებისკენ იყო მიქცეული. ასეთ დროს ძალის დაქსაქსვა და დანაწილება საქმეს არ არგებდა. ამიტომ უმეტესობა იმ აზრისა იყო, რომ ყველა პროგრესისტები - დედაკაცები და მამაკაცები - უნდა შეერთებულიყვნენ და როგორმე მოესპოთ ეს სამარცხვინო ჩვეულება, - მონობა. მამაკაცები ჰპირდებოდნენ დედაკაცებს, ჯერ ჩვენ გვიშველეთ და თუ გავიმარჯვებთ, თქვენ საქმესაც შევუდგებითო. დაიწყო განმათავისუფლებელი ომი, რომელიც 1865 წ. პროგრესისტების სრულ გამარჯვებით დამთავრდა. მონები განთავისუფლდნენ, ხოლო მათი განთავისუფლებისთვის მებრძოლი დედაკაცები ისევე უფლებებს მოკლებული დარჩნენ, როგორც წინად იყვნენ. მაგრამ იმედების გაცრუებამ დედაკაცები უფრო გამოაფხიზლა და დაარწმუნა, რომ მათი განთავისუფლება მხოლოდ მათივე ენერგიულ ბრძოლით არის შესაძლებელი.

1869 წელს ორი საზოგადოება დაარსდა ქალთა უფლებების მოსაპოვებლად. 1890 წელს ორივე საზოგადოება შეერთდა, რომელმაც მთელ შეერთებულ შტატების საქალებო საზოგადოებანი მიიმხრო და თვითონ ცენტრალურ ორგანოდ გახდა. ეს საზოგადოება

მალე გაძლიერდა და საკმაო ძალა მოიპოვა მთელ ამერიკაში. მისი უმთავრესი იარაღი ისევ აგიტაციაა. ვაშინგტონში ხშირად იმართება ამ საზოგადოების კონგრესი, რომელიც დიდ მოვლენად ითვლება ამერიკელ დედაკაცთა ცხოვრებაში. ბოლოს ამ საზოგადოებამ ერთ უმახლობელეს მიზანს მიაღწია და პეტიციის უფლება მიიღო. ამ პეტიციის დახმარებით 1879 წ. მასაჩუსეტის შტატში დედაკაცმა პირველად გაიმარჯვა და უფლება მიიღო სასკოლო ადმინისტრაციის არჩევისა. სხვა შტატებმაც მიჰბადეს ამ მაგალითს და ამჟამად ამ უფლებით თითქმის ყველა შტატების დედაკაცები სარგებლობენ. ოთხ შტატში დედაკაცებს ყოველნაირი საარჩევნო უფლება აქვთ და შეუძლიანთ ყოველნაირი საზოგადოებრივი თანამდებობანი შეასრულონ. კანზასში ქალს აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება აქვს თემში მონაწილეობის მიღებისა, ხოლო მანტანოსა, ლუიზიანასა და მისისიპიში სარგებლობენ მხოლოდ აქტიური საარჩევნო უფლებით. 1896 წელს კოლორადოს შტატში საკანონმდებლო კრების წევრად აირჩიეს სამი დედაკაცი, ხოლო უტის შტატში იმავე კრების წევრად აირჩიეს ერთი დედაკაცი. კანზასში დედაკაცებს მამაკაცებთან თანაბარი უფლება აქვთ, ნაფიც მსაჯულთა კოლეგიაში არჩეულ იქნან.

საარჩევნო უფლება დედაკაცმა თავის ძალ-ღონით მოიპოვა ზოგიერთ მკვლევართა აზრით, დედაკაცის გამოსვლამ საარჩევნო ასპარეზზე დიდი გავლენა იქონია არჩევნებზე იმ მხრით, რომ მას შემდეგ არჩევნები უფრო მშვიდობიანად და წესიერად თავდება. ოჯახის ჰარმონიაც არ დარღვეულა. ხშირად ქმარი და ცოლი ერთმანეთის საწინააღმდეგოდ წასულან მიტინგებსა და არჩევნებზე, მაგრამ ამას მათი შინაური ბედნიერება არ დაურღვევია.

წარსულ საუკუნის პირველ მესამედში ქალებს დაბალ სასწავლებლებში იღებდნენ და ისიც მხოლოდ ზაფხულობით. იმ დროს ქალებისთვის საშუალო და უმაღლეს სასწავლებლების დაარსება აზრადაც არავის მოსდიოდა. 1826 წლიდან, ქალთა აგიტაციის მეოხებით დაარსდა მრავალი საერო დაბალი და უმაღლესი სასწავლებელი. ასეთ სასწავლებლებში ქალები და ვაჟები ერთად სწავლობდნენ, რამაც მშვენიერი ნაყოფი გამოიღო.

საქალებო სასწავლებლებს უმეტეს ნაწილად სოფლად აშენებენ. ქალს ნება აქვს ამერიკის თითქმის ყველა უნივერსიტეტში შევიდეს. სწავლის გათავების შემდეგ მას ეძლევა ფილოსოფიისა ან მედიცინის დოქტორის წოდება, რაც მათ უფლებას აძლევს ყოველნაირ თავისუფალ პროფესიას მოჰკიდონ ხელი. 1897 წელს ამერიკის კოლეჯებსა და უნივერსიტეტებში ორივე სქესისთვის ლექციებს კითხულობდა 1575 დედაკაცი, ქალთა კოლეჯებში - 1874 დედაკაცი, ტექნიკურ სასწავლებლებში - 81, კერძო სკოლებში - 765, უმაღლეს კერძო სკოლებში - 4765 და პირველდაწყებით და საქალაქო სკოლებში - 1228. ამ საქმეში დედაკაცები მამაკაცებს სჭარბობენ რიცხვით. ექიმ ქალთა რიცხვი ამჟამად 6000-ს აღემატება.

1869 წელს ვეჟილი ქალებიც გამოჩნდნენ. ამერიკის 15 შტატში მათ ადვოკატთა კორპორაციაში შესვლის უფლება მიეცათ, ხოლო 23 შტატში ნება აქვთ მხოლოდ სასამართლოში საქმის წარმოებისა. ამჟამად ამერიკაში რამდენიმე ასი ვეჟილი ქალია,

რომელთა შორის განთქმულია იურისტი ქალი რომონზონი თავის სერიოზულ იურიდიულ გამოკვლევებით.

1890 წელს ამერიკაში ირიცხებოდა 2725 მწერალი ქალი, 888 ჟურნალისტი, 10 815 მსახიობი და სხ. ამ რიცხვმა მას შემდეგ, რასაკვირველია, რამდენჯერმე იმატა.

დასასრულ უნდა ვთქვათ ორიოდ სიტყვა ამერიკელ ქალის იურიდიულ უფლებებზედაც. ამერიკაში ქალი 21 წლის შესრულების შემდეგ ითვლება სრულწლოვანად. გასათხოვარს ყოველნაირი მოქალაქეობრივი უფლება აქვს და შეუძლიან თავისი ქონება თავისუფლად მოიხმაროს. გათხოვილი კი ამ მხრივ ჯერად არ არის მამაკაცთან გათანასწორებული. 4 შტატში დედაკაცს თავის ქონების მოხმარების უფლება არა აქვს, გარდა ზოგიერთი შემთხვევისა, რომელიც კანონშია აღნიშნული. 2 შტატში დედაკაცის შრომის ფული ქმარს ეკუთვნის, 14 შტატში მისი ჯამაგირი ზოგ შემთხვევაში ცოლისაა, ზოგში კი ქმრისა, დანარჩენ 33 შტატში დედაკაცი თავისუფლად სარგებლობს თავის შრომით.

1888 წელს ამერიკაში დაარსდა ამერიკელ ქალთა ეროვნული ლიგა, რომელიც მთელ ქვეყნის დედაკაცებს შეერთებასა და თავიანთ უფლებების მოსაპოვებლად ბრძოლას ურჩევს. ამ ლიგას, რომელსაც ამერიკელები საქალეო პარლამენტს უწოდებენ, აზრად აქვს მთელ დედამიწის ზურგზე ასეთივე ლიგების დაარსება და ერთ საერთაშორისო საქალეო კავშირში მათი შეერთება.

ტექსტის ციფრული ვერსია მთარეადა თამარ ლომიძემ

მაისი, 2020 წელი

#დარჩისახლში